

Yhteistyöilta: Huoltajat mukaan tukemaan yläkoulun luokkien ryhmäytymistä

1. Mihin huoltajien ja nuorten yhteistyöiltoja tarvitaan

Tässä kehittämissuorjektissa kohderyhminä ovat yläkoulun oppilaat ja heidän huoltajansa. Tarve työllemme lähtee oppilaitosten yhteisestä kokemuksesta, että huoltajat ovat melko irrallaan koulun arjesta ja lastensa koulutyöstä. Huoltajat kuulevat kotona nuortensa ajatuksia luokkatovereistaan, opettajistaan ja koulunkäynnistä. Huoltajilla voi olla koulusta, opettajista ja muista oppilaista ennakkoluuloja tai vääristyneitä käsityksiä, jotka haittaavat kommunikaatiota ja joita he saattavat välittää myös lapsilleen, mikä saattaa vaikeuttaa lapsen luokan ryhmäytymistä. Haluamme huoltajien ymmärtävän, miten he ovat tärkeä osa turvallisen ja toimivan ryhmän rakentamista, ja että koti ja koulu vetävät yhtä köyttä nuorten hyvinvoinnin puolesta.

2. Nuoren, huoltajan ja koulun näkökulmia ryhmäytymiseen ja oppilaiden hyvinvointiin

Nuorten näkökulmasta huoltajien ottaminen mukaan koulun asioihin voi tuntua nololta ja sotia heidän itsenäistymispyrkimyksiään vastaan. Toisaalta aikuisten asettamat rajat ja tuki tuovat nuorelle turvaa ja rohkeutta kokeilla omia siipiään. Alkuisien yhteistyö ja vahvuus auttavat nuoria kantamaan kehitysvaiheelle tavanomaisia mielialojen vaihteluita ja opettavat ihannetapauksessa tunteiden hallintaakin. Hietalan ja kumppaneiden mukaan (s.42-43, 2010) nuoren kehitystehtävänä on kuitenkin harjoitella sietämään vaikeitaakin tilanteita ja selviämään niistä itse tai ikätoverien avulla.

Jokainen huoltaja haluaa oman lapsensa parasta ja tämä koskee myös koulunkäyntiä, kaverisuhteita ja koulussa viihtymistä. Useat huoltajat ovat kiinnostuneita lastensa arjesta, eivätkä tunnesiteiden vuoksi pysty tarkastelemaan lastensa kertomia/kokemuksia objektiivisesta näkökulmasta. "Vanhemman olisi hyvä erottaa omat tarpeensa ja toiveensa lapsen tarpeista ja toiveista ja antaa näin lapselle mahdollisuus oman tahdon ja ajattelun kehittymiseen." (s. 19 Hietala ja kumpp. 2010)

Koulun näkökulmasta turvallisen ryhmän rakentaminen on ensiarvoisen tärkeää sillä ainoastaan riittävän turvallisessa ryhmässä voi kokeilla ja harjoitella uusia taitoja, kun energiaa

ei mene pelkoon ja oman sosiaalisen aseman varmistamiseen. Syvän turvallisuuden ryhmässä on luottamus, että ryhmä kantaa, eikä tarvitse pelätä ulkopuolelle jäämistä. (Pietilä, 2021)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPS) (s.34-46, Opetushallitus, 2014) on määritelty, miten koulutyötä pitäisi järjestää, jotta se edistäisi oppimista ja hyvinvointia, ja tärkeänä osana tätä on kotien ja koulun yhteistyö. "Koulutyön järjestämisessä otetaan huomioon kaikkien oppilaiden tarpeet, edellytykset ja vahvuudet. Huoltajien ja muiden tahojen kanssa tehtävä yhteistyö tukee tässä onnistumista" (s.34, Opetushallitus, 2014). Kodin ja koulun yhteistyön perustana on perusopetuslaki, jonka mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa (Perusopetuslaki 3 § 3 mom).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (s.35, Opetushallitus, 2014) todetaan, että kodin ja koulun kasvatusyhteistyö lisää oppilaan, luokan ja koko kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta, ja että vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Lisäksi OPS:issa todetaan, että kodin ja koulun yhteistyössä paitsi jaetaan tietoa kodin ja koulun välillä, myös edistetään huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta, sillä vanhempien verkostoituminen ja yhteinen toiminta vahvistavat yhteisöllisyyttä ja antavat tukea opettajien ja koulun työlle. Yhteistyön mainitaan olevan erityisen tärkeää oppilaan koulupolun nivelvaiheissa (s. 36, Opetushallitus, 2014).

Toiminnallaan koulu ei halua astua kotien varpaille vaan toimia yhteistyössä. Hietalan ja kumppaneiden (s.20, Nuoren mieli- koulun mielenterveyden tukena) mukaan koulu on lapsen ja nuoren tärkeistä yhteisöistä toinen heti kodin jälkeen. Koulun ensisijaisena tavoitteena on toimia oppimisyhteisönä, jossa kasvetaan ja kehitytään paitsi aikuisten ohjaamana myös vertaisryhmän keskellä ja sosiaaliset taidot kehittyvät parhaiten, kun niitä joutuu käyttämään päivittäin erilaisissa kokoonpanoissa erilaisten ihmisten kanssa."

Huoltajien ja yksittäisten oppilaiden toiveiden ja tarpeiden lisäksi oppilasryhmissä toimittaessa on mietittävä sitä, miten mahdollisimman moni saisi mahdollisimman hyvän oppimis- myös sosiaalistamisympäristön. Hietalan ja kumppaneiden tutkimusten (s.40. Hietala&kumpp. Nuoren mieli- koulu mielenterveyden tukena) mukaan sosiaalisista taidoista erityisen merkittäviä kouluympäristössä ovat ryhmässä pärjäämisen taidot, toisaalta myös kyky pysytellä tarvittaessa erossa tietyistä tilanteista tai tapahtumista huolimatta siitä, että sosiaalinen paine osallistua vaikkapa koulutoverin kiusaamiseen on suuri.

Olisi tärkeää löytää keinoja, joilla kaikkien näkökulmat saadaan kuultua niin, että voimme työskennellä toisiamme oppimisessa tukien. Tähän haasteeseen ratkaisuksi tarjoamme nuorten ja huoltajien yhteistyöiltaa.

3. Huoltajan ja nuorten yhteistyöillan tavoitteet

Tavoitteena turvallisen ryhmän rakentaminen nuorille, huoltajien saaminen tiiviimpään yhteistyöhön koulun kanssa ja osalliseksi oman nuorensa koulunkäyntiä, sekä se, että huoltajat tutustuisivat toisiinsa ja verkostoituisivat, kenties jopa saisivat vertaistukea toisiltaan. Tavoitteena on myös selventää huoltajille, että he ovat tärkeitä vaikuttajia turvallisen ryhmähengen luomisessa. Nämä tavoitteet eivät tietenkään toteudu yhdessä illassa, mutta yhteistyöillassa voi luoda niille pohjan, jolle rakentaa.

4. Menetelmänä toiminnallinen yhteistyöilta

Olemme suunnitelleet vanhempainiltojen muuttamista toiminnallisiksi yhteistyöilloiksi, joissa olisivat paikalla sekä nuoret, että huoltajat. Kyseessä olisi yhden luokan yhteistyöilta, jossa draaman ja toiminnallisten harjoitusten avulla yritetään saada huoltajia tutustumaan nuorten elämään, lapsensa luokkaan ja toisiin luokan oppilaiden huoltajiin. Ajatuksenamme on, että tutustuminen omaan nuoreen, hänen luokkakaverihinsa ja heidän huoltajiinsa lisää kaikkien yhteisöllisyyden tunnetta, mikä helpottaa luokan ryhmäytymistä. Lisäksi se, että nuoret näkevät huoltajiensa kommunikoivan ystävällisesti toistensa huoltajien lisää nuorten kynnystä tehdä epätoivottuja asioita toisilleen tai keskenään, kun he tietävät, että aikuiset juttelevat keskenään. Tällainen yhteistyöilta tulisi tarpeeseen varsinkin seitsemännen luokan syksyllä, jolloin nuori on aloittanut yläkoulun ja opiskelee kenties uudessa koulussa tai uudessa ryhmässä. Se on nuoren elämässä isojen muutosten aikaa ja toisaalta uusi tai oppilasvaihdoksia kokenut koululuokka on silloin sopivasti ryhmäytymisessä vielä alkuvaiheessa. Ja saman ryhmän kanssa on tarkoitus käydä koulua vielä melkein kolme vuotta, joten ryhmäytymiseen kannattaa panostaa kovasti juuri silloin. Toisaalta yhteistyöillan voi yhtä hyvin pitää millä luokka-asteella tahansa tarpeen mukaan.

5. Illan ohjelma

Laadimme suunnitelman n. 2h yhteistyöillan ohjelmaksi. Paikalla olisi yksi koululuokka, oppilaiden huoltajat ja ainakin 2 opettajaa, esim. luokanvalvoja ja opinto-ohjaaja. Yhteistyöillan kutsussa huoltajia olisi jo valmiiksi pyydetty miettimään omia ajatuksia alla esiteltävän toiminnallisen keskustelun kysymyksiin. Nuoret ovat puolestaan laatineet etukäteen uutislööppejä, joissa he voisivat kertoa, mikä jännittää/pelottaa/ahdistaa, mikä on kivaa, mitä näin tänään tiktokissa, mitä pelasin ja niin edelleen.

Illan aluksi kerromme tavoitteet: turvallisen ryhmän rakentaminen, tutustuminen ja mutkaton yhteistyö ennen kaikkea nuoren hyväksi. Sitten katsomme nuorten tekemät uutislööpit, joiden tarkoituksena on johdatella huoltajat nuorten maailmaan. Tässä kohtaan nuoret siirtyvät toisen koulun aikuisen kanssa tekemään yhteisötaideteosta - omaa luokkakuvaa - aikuisten jäädessä keskustelemaan seuraavin toiminnallisoin tavoin.

1. Lyhyet kysymykset. Huoltajat kävelevät huoneessa ympäriinsä. Merkistä pysähtyvät keskustelemaan toisen, itselleen vieraan huoltajan kanssa ja pohtivat annettua kysymystä. Kysymyksiä vanhemmille: Kenen huoltaja olen? Miten päivä on mennyt tähän asti? Mitä odotan tältä illalta? Mitä ajattelen lastemme luokasta? Mitä ajattelen koulukiusaamisesta? Millaisia sääntöjä meidän perheessä on nuorelle? Mitkä asiat ovat mielestäni tärkeitä nykykuorelle? Mitkä asiat ovat mielestäni haastavia nykykuoren elämässä? Mitkä asiat tuntuvat itsestäni jännittäviltä? Minkä asioiden luulet jännittävän nuoria?

Tehtävän tavoitteena on tutustua toisiin huoltajiin, jakaa ajatuksia omista nuorista ja kuulla muiden ajatuksia. Muiden ajatuksia ei ole tarkoitus arvottaa. Kaikki saavat pitää omat mielipiteensä. Annetaan kummankin kertoa näkemyksensä rauhassa, kannustavasti kuunnellen.

TAI

2. Keskustelut kuvien avulla. Huoltajille olisi keskustelun avuksi teatterillistavia kuvia tai esineitä, joista he saisivat valita muutaman, jotka kertovat jotain esimerkiksi huoltajan ja lapsen suhteesta, tai jostain, mikä juuri nyt on ajankohtaista oman nuoren kohdalla. Sitten kierretään tilassa ja pysähdytään kertomaan toiselle aikuiselle omista kuvista ja mitä ajatuksia ne edustavat. Huoltajia kehoitetaan hakeutumaan keskusteluihin sellaisten henkilöiden kanssa, joita he eivät vielä tunne. Heitä kehoitetaan keskittymään toistensa kuuntelemiseen. Parin kertomia mahdollisia ongelmia ei tarvitse alkaa ratkaisemaan tai edes kommentoimaan. Lopulta pohditaan pienryhmissä, oliko heidän ajatuksissa yhteisiä teemoja. Esitellään lyhyesti ryhmän ajatuksia koko osallistujajoukolle.

Tehtävän tarkoituksena on tutustua muihin huoltajiin ja saada mahdollisesti apua omien ajatusten jäsentämisessä. Ei tarvitse etsiä tai löytää ratkaisuja kenenkään ongelmiin. Tavoitteena hyväksyvä läsnäolo, osallisuuden tunne ja tutustuminen toisiin huoltajiin.

3. Tämän jälkeen (tai tätä ennen) huoltajat voisivat pienissä pöytäryhmissä miettiä, mitä he ajattelevat tämän päivän nuorten elämän olevan. Tämän yhteydessä voisi olla asiantuntijan luento, Mitä on turvallinen ryhmä, mitä nuoren elämä on, millaisia asioita nuorten pitäisi saada itse opetella ja mihin asioihin taas tarvitsevat huoltajiltaan tukea.

Nuoret saavat esitellä huoltajille taideteoksensa keskustelujen jälkeen. Sitten huoltaja ja nuori tekevät yhdessä jonkin toiminnallisen, elämyksellisen asian. Sen tulisi olla jotain sellaista, mikä tuo vuorovaikutukseen jotain, mitä ei tavallisesti tapahdu. Jokin asia, missä kumpikin ehkä pääsisi ottamaan sellaisen roolin, jossa yleensä ehkä eivät ole. Esim. nuori neuvoisi huoltajalle jotakin, vaikka esittelisivät koulurakennuksen.

Lopuksi aikuiset voivat kirjoittaa nimettöminä tsemppilauseita ja kiitosta omalle nuorelle nuorelle (niin, ettei henkilöllisyyttä voi tunnistaa) yleensä tähän elämänvaiheeseen. Laitetaan tsemppit oppilaiden tekemään taideteokseen näkyviin kaikille nuorille, joita tilassa käy.

6. Yhteistyöillan reflektointi ja arviointi

“Reflektointi on tietoisista ymmärtämisestä”, toteaa Kaisa Pietilä webinaarissaan Reflektointi elämyspedagogisessa toiminnassa. (2020). Pietilä jatkaa webinaarissaan (2020), että reflektion tarkoituksena on aina ottaa kontaktia omaan sisäiseen maailmaansa tunteiden ja sisäisen kokemuksen tasolla ja tulla tietoiseksi oman mielen sisäisistä toiminnoista. Huoltajien yhteistyötapaamisen alussa reflektointia voi toteuttaa oman ammattikunnan parissa (esimerkiksi luokkatimissä kollegoiden kanssa). Ennen yhteistyöiltaa olisi hyvä pohtia luokanohjaajien kanssa, mitä yhteistyöillalta halutaan. On tärkeää miettiä, millä erilainen lähestymistapa huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä tuntuu ja millaisia ennakoasenteita eri luokanohjaajilla tai yhteistyöiltaan osallistuvilla koulun henkilökunnalla voi olla. Moni koulun kasvattaja kokee, että oppilaiden huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tuntuu haastavalta ja vaikealta. Tämän auki puhuminen on ennen yhteistyöiltaa todella arvokasta, koska tapaamista varten voi pohtia, millaiset asiat tukisivat ja toisivat varmuutta luokanohjaajille ja koulun aikuisille. Kaisa Pietilä toteaa webinaarissaan Reflektointi elämyspedagogisessa toiminnassa (2020)

Ennen yhteistyöiltaa valmistavana reflektointina aikuisille on miettiä kysymyksiä etukäteen. Nuorilla valmistavana reflektointina toimisi “uutislööppien” miettiminen ennen iltaa.

Toiminnan aikaista reflektointia on aikuisten ajatustenvaihto ryhmätoiminnan keskusteluissa. Samoin nuorten "uutisten" aikana syntyvä keskustelu.

Kaisa Pietilän mukaan (2020) kasvattajan reflektion tulisi kohdistua kasvattajaan itseensä, osallistujiin/ryhmään, sekä valittuihin menetelmiin. Yhteistyötapaamisen vetäjän tehtävänä olisi tarkastella paitsi itseään ja omia tunnelmia illan aikana; myös huoltajia ja oppilaita siitä, millaisia asioita erilainen lähestymistapa saa heissä aikaan ja millaisia tunteita yhteistyöillan aikana nousee. Vetäjän on hyvä myös tarkastella ja kysyä osallistujien ajatuksia illasta vaikka sähköisesti.

Lähteet:

Hietala, Tarja, Kaltiainen Tiina, Metsärinne Ulla ja Vanhala Erja. 2010. Nuoren mieli - koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Tammi

Finlex. 1998. Perusopetuslaki.

(<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetus>)

Opetushallitus. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. (www.oph.fi)

Pietilä, Kaisa. Reflektointi elämyspedagogisessa toiminnassa 2020.

(<https://www.youtube.com/watch?v=gFEw1NCxXWE&t=643s>)

Pietilä, Kaisa. Turvallisen ryhmän rakentaminen

2021. (<https://www.youtube.com/watch?v=UPJz1Sh-9WI>)